

El malentès del noucentisme - Xavier Pericay i Ferran Toutain

El malentès del noucentisme és la culminació d'una trajectòria que es va iniciar públicament l'any 1982, quan Ferran Toutain va publicar l'article *Per una llengua moderna* a la revista *Ciència*. Sis anys després va aparèixer *Verinosa llengua*, un llibre en què Toutain i Pericay efectuaven una reflexió lúcida sobre l'ampli espai limitat per l'essencialisme lingüísticopatriòtic i el funcionalisme expressiu. L'any següent, Xavier Pericay publicava l'antologia *L'altra cara de la llengua*. En el camp professional, la influència d'aquests dos filòlegs ha estat considerable: Toutain va contribuir a fixar els criteris lingüístics de TV3, i Xavier Pericay va escriure el llibre d'estil del *Diari de Barcelona*. Tots dos autors s'han mogut en els àmbits intercomunicats de la crítica literària, la correcció lingüística, la traducció i el periodisme. Sembla lícit buscar la peculiaritat del seu discurs en aquesta interrelació fructífera a l'entorn de la llengua, i en una constant confrontació entre acció i reflexió, que contrasta tant amb la teorització autosuficient que impregna la vida acadèmica com amb la falta d'horitzons amb què vegeten molts funcionaris de la llengua catalana.

Val la pena ressaltar les bones relacions que Pericay i Toutain mantenen amb el periodisme: no solament els textos periodístics són decisius en la seva visió de la prosa catalana, sinó que ells mateixos utilitzen un llenguatge periodístic -clar, concís, directe- per comunicar-se amb el lector. És possible que la voluntat d'incidir en la realitat lingüística del país hagi tingut un efecte revulsiu en la seva prosa. Part de l'èxit de *Verinosa llengua* es deu al to utilitzat, propi del reportatge d'investigació, amb incursions laterals pel territori de la crònica i el llibel. *El malentès del noucentisme*, en canvi, està escrit en un to menys provocador, a pesar que les idees de fons no han experimentat canvis perceptibles.

¿I quines són aquestes idees? Doncs de tant clàssiques resulten revolucionàries en un context de anormalitat cultural prolongada. Són idees que podem localitzar fàcilment en les poètiques d'Aristòtil i d'Horaci: l'escriptor ha de dominar la llengua amb què treballa, i ha de tenir com a objectiu principal expressar-se amb claredat, naturalitat i adequació. La impostura lingüística, si bé lícita, ha de ser voluntària, no fruit del desconeixement dels recursos. La tesi principal d'*El malentès del noucentisme* és que la confusió que s'ha instal·lat en la literatura catalana es deu no sols a interrupcions i sotracs d'origen extraliterari, sinó també a les actituds estètiques propiciades pel noucentisme i accentuades durant la postguerra. El «malentès» a què al·ludeix el títol consisteix a prendre l'estil ornamental que Josep Carner i d'Eugeni d'Ors van utilitzar en la seva prosa pel model neutre de llengua literària. D'aquesta manera la pèrdua del sentit del registre, el caos sintàctic, l'afectació lèxica, els arcaïsmes, gal·licismes, etc s'han anat reproduint clònicament, i les marques de distinció

noucentista respecte del castellà (*àdhuc, puix que, hom, llur, tantost...*) han pogut convertir-se en partícules d'ús obligatori per a tot bon català.

Xavier Pericay i Ferran Toutain han explorat la prosa des de la Renaixença fins a la generació nascuda al tombant de segle, i han procurat destriar el gra de la naturalitat de la palla de la impostació. D'aquesta tria, han conservat la prosa dialogada dels costumistes urbans (Robert Robert, Emili Vilanova), la prosa descriptiva del modernisme rural (Víctor Català), la prosa de comentari dels articles periodístics noucentistes (Carner, Ors) i la prosa narrativa de novel·listes com Narcís Oller i, sobretot, Mercè Rodoreda.... Han conservat també unes quantes figures atípiques que, capaces d'actualitzar la tradició, configuren una mena de cànon ininterromput de la prosa catalana: Jacint Verdaguer, Joaquim Ruyra, Josep Pla. *El malentès del noucentisme* es pot llegir també com una guia de lectura que divideix la tradició recent en dos camins, el que connecta amb la tradició, seguit per autors com Joan Sales i Mercè Rodoreda, i el que és fruit de la «intoxicació orsiana», exemplificat per la prosa de Carles Riba o Manuel de Pedrolo. Per sostenir aquest raonament prolongat, els autors segueixen la petja d'assagistes com Joan Fuster, els germans Ferrater o Maurici Serrahima, i també se serveixen de treballs concrets, com els d'Enric Cassany a l'entorn del costumisme, o el de Joan Sellent sobre les traduccions.

El malentès del noucentisme és, doncs, la suma de diferents intents, al meu entendre reeixits: clarificar i posar en comú una nova visió de la prosa catalana moderna, demostrar aquesta visió amb profusió de citacions textuais, convèncer el lector perquè la comparteixi i, en definitiva, reordenar la història de la literatura catalana recent. El llibre pot servir també per eliminar tics reduccionistes com els que equiparen les tesis de Pericay i Toutain amb les dels partidaris decimonònics de «el català que es parla».

De fet, l'únic problema d'aquest llibre és que arriba tard. Malgrat tot, qualsevol persona que tingui la pretensió d'escriure en català s'estalviarà pèrdues de temps considerables si el llegeix i si hi reflexiona. També resulta recomanable per a tots aquells lectors que han sofert mals de ventre pronunciats quan han intentat llegir versions de Henry Miller firmades per Jordi Arbonès, o versions de Mark Twain firmades per Josep Carner, i que han hagut d'esperar fins a la publicació d'aquest llibre per trobar un diagnòstic creïble.